

ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

НАУЧНО - СТРУЧНА ТРИБИНА

„НАСТАВНИКОТ – НЕКОГАШ, ДЕНЕС, УТРЕ“

(одржана на 5. 10. 2013 година, Штип)

2015, Штип

За издавачот:
проф. д-р Никола Смилков, декан

Издавачки совет:
проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска
доц. д-р Кирил Барбареев

Уредувачки одбор – Editorial Board:
проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
доц. д-р Кирил Барбареев
доц. д-р Билјана Попеска
пом.асс. м-р Јадранка Рунчева

Јазично уредување - Language Editor:
Марија Иванова (македонски јазик)
м-р Снежана Кирова (англиски јазик)

Техничко уредување – Technical Editing:
доц. д-р Билјана Попеска
пом.асс. м-р Јадранка Рунчева

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

371.124(497.7)(062)

НАСТАВНИКОТ некогаш, денес, утре [Електронски извор] :
научно-стручна трибина. - Текст во PDF формат. - Штип : Универзитет
"Гоце Делчев", Факултет за образовни науки, 2014

Начин на пристап (URL): <http://e-lib.ugd.edu.mk/naslovna.php>. -
Фусноти кон текстот. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот
на ден 12.11.2014. - Abstracts кон трудовите. - Библиографија кон
трудите

ISBN 978-608-244-116-0

а) Наставници - Улога и функција - Воспитно-образовен процес -
Македонија - Собири
COBISS.MK-ID 97349898

СОДРЖИНА

Предговор

Снежана Мирасчиева НАСТАВНИКОТ - НЕКОГАШ И ДЕНЕС	5
Владо Петровски, Даниела Коцева НАСТАВНИКОТ - СОВРЕМЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ГЛОБАЛИЗАЦИЈА	11
Јулијана Мијалов НАСТАВНИКОТ ПОТТИКНАТ ОД МИНАТОТО; СПРЕЧЕН ВО ДЕНЕШНИЦАТА	23
Лидија Јовановска, Убавка Шаклева КОМПЕТЕНЦИИ НА НАСТАВНИКОТ	23
Снежана Јованова - Митковска ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ УЛОГИ И ПРЕДИЗВИЦИ НА ВОСПИТУВАЧОТ ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО	29
Деспина Сивевска, Билјана Пешова, Билјана Попеска КАРАКТЕРИСТИКИ НА (НЕ)УСПЕШЕН НАСТАВНИК.....	37
Милена Јакимовска АВТОРИТЕТОТ НА НАСТАВНИКОТ НЕКОГАШ И ДЕНЕС	46
Трајче Стојанов ВО ОДБРАНА НА EX CATHEDRA'	50
Емилија Петрова - Горѓева НОВИ ПРИСТАПИ НА ВОСПИТУВАЊЕ НА ДЕЦАТА ВО СОВРЕМЕНИ УСЛОВИ.....	54
Елена Мирасчиева НАСТАВНИКОТ ВО ИНДИВИДУАЛНАТА НАСТАВА ПО ФЛЕЈТА ДЕНЕС.....	59
Соња Петровска СОРАБОТКАТА СО РОДИТЕЛИТЕ - ПРЕДИЗВИК ЗА НАСТАВНИЦИТЕ ВО 21 ВЕК....	66
Билјана Попеска СТАВОВИТЕ НА НАСТАВНИКОТ И ЛИЧНИТЕ АФИНИТЕТИ – ДЕТЕРМИНАНТИ ЗА ЕФИКАСНА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ФИЗИЧКОТО ВОСПИТАНИЕ	72
Виолета Петковска ПРИМЕРИ ЗА ПРАКТИЧНА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ЧАСОВИ ЗА ЛИКОВНО-ЕСТЕТСКА ПРОЦЕНА	80

Татјана Атанасова - Пачемска, Зоран Трифунов
КРЕИРАЊЕ И КОРИСТЕЊЕ НА Е-ТЕСТОВИ ЗА УЧЕНИЧКА ЕВАЛУАЦИЈА..... 86

Даниела Коцева, Владо Петровски, Снежана Мирасчиева
СТРУЧНАТА ПОДГОТВЕНОСТ НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА
НАСТАВАТА ПО РЕЛИГИСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 95

ВО ОДБРАНА НА EX CATHEDRA

Трајче Стојанов¹¹ Факултет за Образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

Терминот *ex cathedra* реферира на авторитет. Првично, употребуван е да посочи на папската непогрешливост, кога од својата „катедра“, од својот папски престол, ги изнесувал црквните вистини. Во образовниот вокабулар, тој се употребува да означи метода на подучување, во која доминантно место има наставникот, професорот од својата катедра. При тоа, во современото разбирање, дидактиката, овој метод го третира како застарен и надминат модел, кој треба да се комбинира со низа други, интерактивни методи.⁸ И се разбира, современите пристапи се во право кога инсистираат на комбинирање на методите. Добра настава е методски разновидната настава.⁹

Пристапот на „трансмисија“ на знаење беше доминантен под влијание на бихевиористичката психологија, кога главен актер во наставата беше наставникот кој требаше само да го пренесе знаењето на учениците, а учењето беше само перцепција.¹⁰ Задачата на наставникот е да му даде готови решенија на ученикот, а задачата на ученикот е да ги усвои (во суштина - повтори). Учењето во таква релација значи: оној кој знае, го пренесува знаењето на оној што не знае, т.е. знае помалку.

Но, под влијание на конструктивизмот, се кристализираше ставот дека знаењето не може да му се даде на ученикот во готова форма, т.е. директно да му се пренесе, затоа што знаењето во основа е индивидуална конструкција на секој поединец и секој сам, низ сопственото, активно искуство го конструира.

И до тука не можеме, а да не се согласиме. Сосема разбирливо и прифатливо е дека првата, старата образовна парадигма е насочена на содржината, додека втората е - школа насочена кон учењето, како интерактивна и активна настава. Она што е симптоматично и што е погрешна импликација од овие ставови, впрочем и нè натера да го браниме *ex cathedra*-пристапот, е следново: во старата традиција, централна била улогата на наставникот, кој само треба да предава готови содржини, додека во новото, современо училиште, улогата на наставниот драстично се менува – се губи неговата доминантна улога во која тој предава знаење и се претовара во оној, кој ја организира наставата и го води процесот на учење на ученикот.

Иако во многу нешта го споделуваме уверувањето дека новата образовна парадигма која инсистира на интеракција, има низа предности и е далеку поефикасна, треба да се биде многу внимателен истата да не предизвика сериозно деградирање на улогата на наставникот. Децентрализирањето на улогата на наставникот може да биде многу опасна теза со страшни импликации!

⁸ Се разбира „надминат“ и „застарен“ треба да се сфатат условно, никој не ни помислува дека таа метода треба целосно да се исфрли или дека нема никакво значење денес.

⁹ Ivić, I., Pešikan, A. i Antić, S.: *Aktivno učenje*, Institut za psihologiju i UNICEF, Beograd, 1997

¹⁰ Woolfolk, A.: *Educational Psychology*, Boston, Allyn and Bacon, 1995

Наводната предност на новата образовна парадигма дека центарот е ученикот, воопшто не е предност. Што значи тоа - дека во старата образовна парадигма, центарот не бил ученикот!? И таму центарот на образовниот процес е ученикот, се разбира. Но, ова и не е толку страшна импликација, колку што е следнава. Имено, со новата образовна парадигма, драстично се менува улогата на наставникот, а со тоа и **перцепцијата** на наставникот во еден поширок општествено – политички контекст. Новата парадигма промовира став дека улогата на современиот наставник е **да ги организира, насочува и води активностите на ученикот**. Доминантната позиција на наставникот во старата образовна парадигма, сега е ставена во втор план. Ова може да има две кобни последици.

Прво, се заканува опасност, процесот на настава целосно да се **формализира** и со тоа **интеракцијата да стане цел по себе**, т.е. **интеракцијата** да е **поважна од акцијата**, т.е. формата од содржината. Второ, и можеби поопасно е оваа **децентрализирана** улогата на наставникот во образовниот процес, да ја **деградира неговата сувереност** и со тоа го **лиши и од неговата слобода**, следствено и од неговата **одговорност**. Со строгото инсистирање на интеракцијата, пред акцијата, го ослободувате наставникот од одговорноста суверено, неприкосновено и несомнено да ја **владее содржината пред сè**. Изгледа неуверлива тезата дека „старата школска традиција е насочена на наставникот“.¹¹ Не во секоја школска традиција, наставата е насочена кон ученикот и само кон ученикот! Не мора да го **децентрализира**те наставникот за да тврдите дека сега центарот е ученикот! Понатаму, чудно изгледа тврдењето дека во старата парадигма, акцентот бил на „содржината на програмите“.¹² Зарем не треба да биде!? Од друга страна, пак, девалвирањето на содржината во новата образовна парадигма, како да дозволи учениците да не знаат ништо, да не се обврзани да научат што било, затоа што сега содржината не е во центарот. На крај, во старата школска традиција, наставникот е тој „кој ја предава и толкува содржината“.¹³ А, кој ако не наставникот!? Тоа е навистина чудно поместување на улогата на наставникот. Да, наставникот е тој што има повеќе знаење, да наставникот е тој што го пренесува тоа знаење... Зошто е потребно таа позиција и улога на наставникот да се „одземе“, за да се додаде, наводен, екстра квалитет на наставата?!

Затоа, овој труд и го брани поимот **ex cathedra**. Но, кога го употребуваме, не мислиме, т.е. не подразбираме под него само и исклучиво наставна метода, туку го земеме во неговото најшироко значење – како „авторитет“, „сувереност“ и „слобода“ на наставникот, што овој поим токму тоа и го вклучува, имајќи ја пред вид неговата етимологија, за која говоревме на почетокот. Значи, **ex cathedra**, го земаме како симбол на една улога на наставникот во наставниот процес, улога, која според нас е клучна.

При тоа, некои од ставовите и хипотезите тука се намерно иссилени, пренагласени, засилени и доведени до својата крајност, но сè со цел, да се проблематизираат некои од догматски востановените ставови во новата образовна парадигма. Некритичкото усвојување на некои од овие ставови, особено е нагласено во земји како нашата, каде сета Западната теорија се прифаќа како догма. Ваквата тенденција, нагласена, особено во последно

¹¹ Zoran Lalović, *Naša škola: Metode učenja/nastave u školi*, Zavod za školstvo, Podgorica, 2009, 7

¹² Zoran Lalović, *Naša škola: Metode učenja/nastave u školi*, Zavod za školstvo, Podgorica, 2009, 7

¹³ Ibid., 7

време, може сериозно да го девалвира образовниот процес. Тоа се огледа прво во девалвацијата на наставникот.

Во светски рамки, ваквата перцепција за наставникот, не може да не се гледа во еден поширок контекст. Прво, во контекст на сето разбирање на образованието, и второ во еден поширок општествен контекст. Имено, новата информатичка ера ја доведе глобализацијата на капиталот до невиден развој. Капитализмот се интернационализира до мера што стоковната размена ги надмина сите граници, нации, култури. Во еден поширок социо-антрополошки дискурс, може да се изведе следниов заклучок: капиталот доведе до промена на сиот општествен контекст, на општествените односи и институции. Општествената генерализација на капиталистичката логика, наметна нови социјални практики во сите области. Тоа го вклучи, секако, и образованието. Наједноставно формулирано: калкулантската логика, присутна во стоковната размена на капитализмот, создаде исти такви калкулантски практики во сите сфери. Сиот општествен живот се **економизира** за да ја задоволи незагасливата жед на капиталот. Прв на удар е образовниот процес. Кодирањето со кодот на капиталистичката логика, треба најпрвин да почне во умовите на најмладите.

Ваквиот дискурс на анализа на образованието, отвора навистина интересни импликации, и фрла светло на вистинските мотиви за современите образовни реформи. Иако, може да ни се забележи дека ваквата теориска рамка е марксистички интонирана, тоа никако не ја девалвира анализата.¹⁴ А, особено не тврдењето дека новите образовни парадигми, во голема мера, се мотивирани од лукративните капиталистички резони. Со еден збор: образованието треба да му служи на капиталот! А, за тоа, треба да се девалвира, првенствено, **суверенот во образовното царство – наставникот**. Токму тука, ги наоѓаме причините за поместената улога на наставникот и изместената улога на образованието и училиштето, кое првенствено, треба да му служи на капиталот. Тестовите PISA¹⁵, според кои се мерат ученичките постигнувања, се развиени од економска организација¹⁶ и ја мерат самоупотребната, економската вредност на знаењата.

Ова нека биде доволно да се посочи на опасностите и да внимаваме кога така слепо и некритички го усвојуваме новото, прогресивното и единствено правилното. Трудов, нема намера да продолжи да ја развива оваа аргументација за **„економизирањето на образованието“**, како клучен мотив за неговото реформирање. Целта беше да се посочи на опасностите скриени во **новите образовни парадигми** и да се повика на вардење на достоинството и улогата на наставникот. Никакви интерактивни методи, никаква информатичка технологија, ниту „компјутер за секое дете“...нема да го заменат наставникот во неговата неприкосновена улога на вистински водач и морален светилник, пред сè.

Литература:

Ivić, I., Pešikan, A. i Antić, S.: Aktivno učenje, Institut za psihologiju i UNICEF, Beograd, 1997

¹⁴ Посочувам на брилијантната анализа на поимот „постварување“, на „франкфуртовецот“ Аксел Хонет, *Постварување*, Аз-Буки, Скопје, 2013

¹⁵ PISA (Programme for International Student Assessment)

¹⁶ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

- Ivić, I., Pešikan, A. i Antić, S.: Aktivno učenje 2, Institut za psihologiju i UNICEF, Beograd, 2003
- Djui, Dž.: Vaspitanje i demokratija – Uvod u filozofiju vaspitanja, Obod, Cetinje, 1966
- Pijaže, Ž.: Psihologija inteligencije, Nolit, Beograd, 1977
- Pijaže, Ž. i Inhelder, B.: Intelektualni razvoj deteta, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1982
- Vigotski, L. S.: Mišljenje i govor, Nolit, Beograd, 1977
- Хонет Аксел: Постварување, Аз-Буки, Скопје, 2013